

Augsta riska uzvedības psihoemocionālās determinantes 15 gadu veciem pusaudžiem Latvijā

Ņikita Bezborodovs¹, Iveta Pudule², Anita Villeruša³

¹ Rīgas Stradiņa universitāte, Psihiatrijas un narkoloģijas katedra, Latvija

² Slimību profilakses un kontroles centrs, Latvija

³ Rīgas Stradiņa universitāte, Sabiedrības veselības
un epidemioloģijas katedra, Latvija

Ievads. Pusaudžu periods ir laiks, kad jaunieši sāk aktīvi iesaistīties augsta riska uzvedībā (piemēram, tabakas izstrādājumu smēķēšanā, alkoholisko dzērienu lietošanā, marihuānas smēķēšanā, seksuālā aktivitātē), kas ir tieši saistīta ar paaugstinātu negatīvo veselības seku risku.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis bija pētīt saistību starp individuālajiem (mikrolīmeņa), vides (mezolīmeņa) un makrolīmeņa psihoemocionālajiem riska faktoriem un augsta riska uzvedību 15 gadu vecu Latvijas pusaudžu reprezentatīvajā populācijas izlasē. Pētījums tika veikts, izmantojot 2013./2014. gada starptautiskā skolēnu veselības paradumu pētījuma (HBSC) datus. Pētījuma izlasē tika iekļauti 1674 devīto klašu skolēni.

Rezultāti. Nedaudz vairāk kā divas trešdaļas (69,2%) pusaudžu pētāmajā populācijā nebija iesaistījušies nevienā no riska uzvedības veidiem, savukārt 9,6% pusaudžu smēķēja katru dienu, 10,8% bija lietojuši vairāk nekā piecas alkohola devas vienā lietošanas reizē, 6,6% bija smēķējuši marihuānu pēdējā mēneša laikā, bet 17,4% uzsākuši seksuālās attiecības. Turklāt 30,8% pusaudžu bija iesaistījušies vismaz vienā riska uzvedības veidā, bet 10,6% bija iesaistījušies vienlaikus divos vai vairāk riska uzvedības veidos.

Atsevišķi binomiālās loģistiskās regresijas modeļi tika izveidoti katram augsta riska uzvedības veidam, lai noteiktu pēc literatūras datiem identificēto sociodemogrāfisko un psihoemocionālo riska faktoru nozīmi, savstarpēji tos samērojot. Rezultātā tika identificēti vairāki specifiski uzvedības riska faktori: augstāks ģimenes pārticības līmenis kā specifisks riska faktors agrīnai seksuālai pieredzei, zems veselības pašnovērtējums kā riska faktors ikdienas smēķēšanai, labāka subjektīvā komunikācijas kvalitāte ar draugiem kā riska faktors kompulsīvai dzeršanai un iesaistei multiplā riska uzvedībā. Tāpat pētījums atklāja vairākus riska faktorus, kas ir kopīgi dažādiem augsta riska uzvedības veidiem: pēc dzimuma – piederība vīriešiem, atipiska ģimenes situācija, zems ģimenes atbalsts, izjusta slikta skolotāju attieksme.

Secinājumi. Pētījumā iegūtie rezultāti sniedz informāciju, kas var būt nozīmīga, plānojot riska uzvedību koriģējošas profilakses programmas un izvēloties piemērotākās stratēģijas Latvijas pusaudžu populācijā.

Starptautiskais skolēnu veselības paradumu pētījums – *Health Behaviour in School-aged Children Study (HBSC)*.